

Í MINNINGU HALLDÓR KILJAN LAXNESS

- Í febrúar 1998 lést Halldór Kiljan Laxness, hinn mikli íslenski rithöfundur, handhafi bókmenntaverðlauna Nóbels árið 1955, einn merkasti rithöfundur Skandinavíu allra tíma og einn af sannarlega stóru heimssköpum 20. aldar. Hann var fulltrúi þeirrar kynslóðar Íslendinga sem eftir alda þrælahald endurreistu sjálfstætt ríki, sem þegar hafði öðlast vitund um eigin styrk og pólitíska og menningarlega stöðu til jafns við aðrar þjóðir. Jafnvel rithöfundar kynslóðarinnar á undan Laxness töldu sig vera fulltrúa þjóðar sem býr við fátækt, þeir höfðu lítið sjálfsálit, jafnvel minnimáttarkennd, og þeirra mesti styrkur var trúin á að sá tími kæmi að þessi þjóð yrði aftur frábær. Fyrir Laxness var þessi draumur eitthvað raunverulegur frá upphafi og sjálfstæði var nálægt.

▪ Halldór Kiljan Laxness (réttu nafni Guðmundsson) fæddist árið 1902 í Reykjavík. "Hann ólst upp," skrifaði íslenski bókmenntafræðingurinn og sagnfræðingurinn Kristian Andresson, "á tímum þegar þjóðin var að verða djörf og framtakssöm og engin ótti var í brjósti hans. Laxness fór út í heiminn til að afla sér frægðar og viðurkenningar, ekki til að berjast gegn henni."

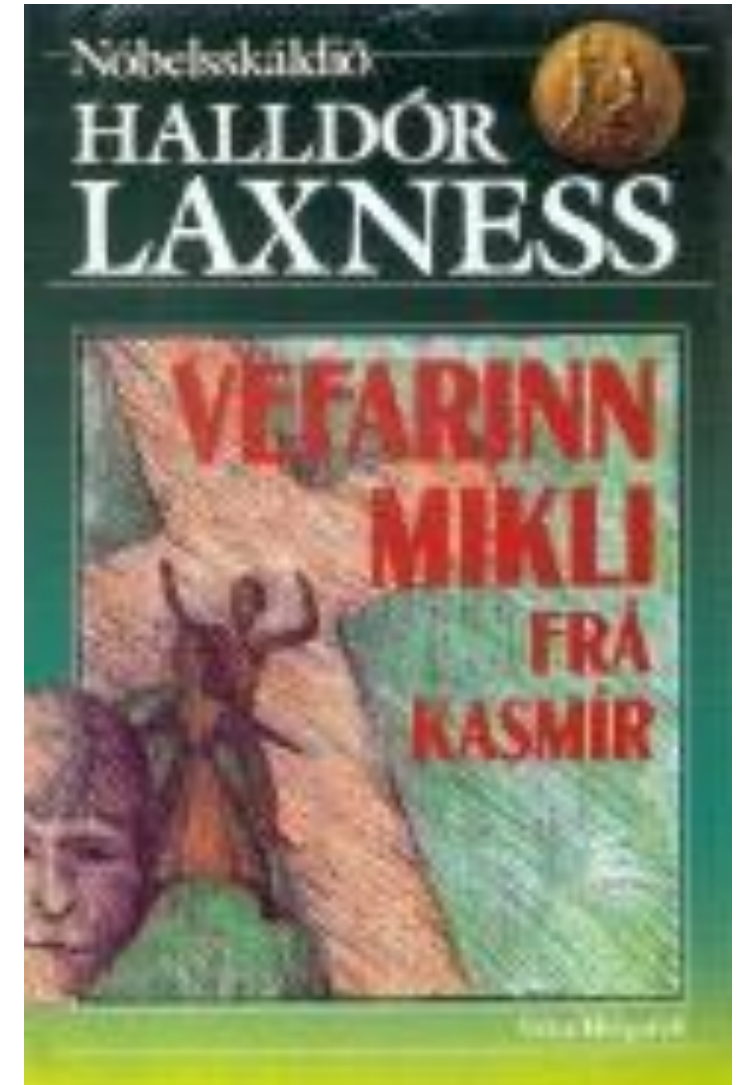

- Fyrir Íslendinga var og verður Laxness líklega tákn. Tákn lítillar þjóðar sem lifði af allt mótlæti, endurheimti frelsi sitt og tók sinn rétta sess í heiminum. Það er heldur ekki auðvelt að viðhalda þessu harðfengna sjálfstæði. Í myndlist og samtímabókmenntum er þetta eitt helsta mótífið sem nær allir listamenn taka að sér. Það hafði einnig áhrif á störf Laxness.
- Þessi skapari áttaði sig snemma á því að hann myndi rækja ætlunarverk sitt með því að lýsa lífi einfaldra manna, íslenskra bænda og sjómanna, stöðugar baráttu þeirra við andstreymi náttúrunnar og óbilandi viðleitni þeirra til að viðhalda þjóðlegri reisu. Á hinn bóginn var Ísland, staðsett á jaðri Evrópu og heimsins, umhverfi of lítið fyrir þarfir hins unga rithöfundar.

- Fyrsta ferðatímabilinu lauk árið 1926 og ári síðar kom út í Reykjavík fyrsta stóra skáldsaga Laxness, "Vefarinn mikli frá Kasmír", og vakti strax mikinn áhuga; enginn efaðist um að hér hefði komið í ljós hæfileiki af óvenjulegum gæðum. "Vefarinn mikli frá Kasmír" er að mestu leyti sjálfsævisöguleg. Hetja skáldsögunnar yfirgefur líf sitt, ástkæra kærustu sína, og gengur í klaustur í þeirri trú að ekkert í heiminum hafi neitt gildi og að köllun mannsins sé að þjóna Guði. En þegar í klaustrinu gerir hann sér grein fyrir því að hann mun ekki vinna baráttuna við sjálfan sig, með ást sinni á lífinu, sem hann tók að sér þegar hann gekk inn í klaustrið.

HALLDÓR KILJAN LAXNESS

ALPÝÐUBÓKIN

Bók þessi bregður leiðir-
um yfir öll þau efni, sem
íslenskri alþýðu eru
huglokin, – þjóðfélags-
mál, bókmentir, listir,
kynferðismál, trúmál.
Ný bylting hefur gerst í
sálarlífi höfundarins,
og hann býður íslenskri
alþýðu að njóta af á-
vöxtum hennar.

- Í ritgerðasafninu " Alpýðubókin. ", sem kom út árið 1929, sýnir Laxness sig sem yfirlýstan efnishyggjumann sem þegar hefur samið frið við lífið og við fólk. Hann leitar ekki lengur Guðs sem æðsta sannleikans, hugsjón hans er maðurinn. „Sannleikurinn er ekki í bókum, ekki einu sinni í góðum bókum, heldur í góðhjörtuðu fólki,“ segir Laxness núna. Aðeins sá sem leitar að upptökum sköpunargáfu sinnar í lífinu getur orðið frábær rithöfundur. Listin er nátengd lífinu og rithöfundurinn hefur sérstakt verkefni að uppfylla - að ala hið þjáða, einfalda fólk upp til sóma sem er mannúðlegt. Upp frá því urðu hetjur verka Laxness sjómenn og bændur, íslenska þjóðin og Ísland, sem hann á fyrstu árum, heilluð af hinum stóra heimi, hafði tilhneigingu til að gagnrýna.

SALKA VALKA

EFTER
HALLDOR KILIAN LAXNESS
ROMAN
MANUS: RUNE LINDSTRÖM
REGI: ARNE MATTSSON

GUNNEL BROSTRÖM · FOLKE SUNDQUIST
MARGARETA KROOK · ERIK STRANDMARK · BIRGITTA PETTERSSON
NILS HALLBERG · SIGGE FÜRST · RUNE CARLSTEN

- Fyrsta bókmenntaleg tjáning þessara skoðana var mikil skáldsaga um líf íslensku þjóðarinnar sem kom út á árunum 1931-1932 og nefnist "Salka Valka." Aðgerð skáldsögunnar gerist á 2. áratugnum í litlu sjávarþorpi. Salka Valka, ung stúlka, leiðir baráttu sjómanna gegn yfirgnæfandi valdi kaupmannsins á staðnum.

Halldór Kiljan Laxness

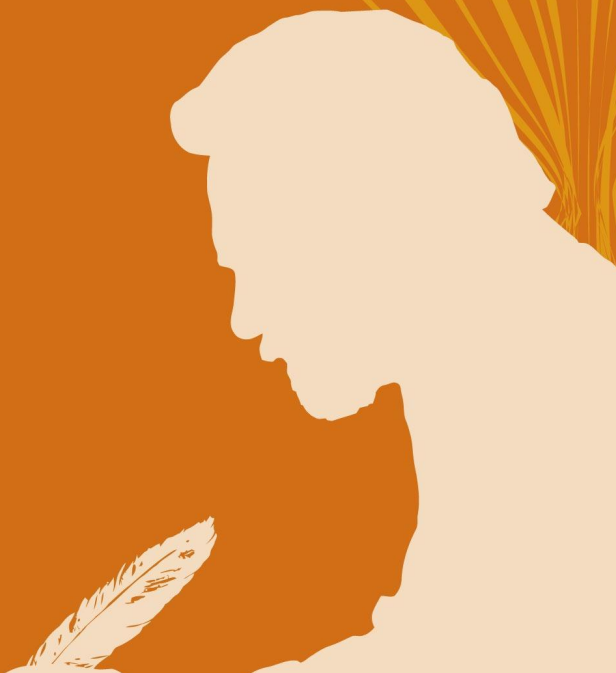
Sjálfstætt fólk

- Tvær aðrar frábærar skáldsögur af svokölluðum þjóðlegum, eru "Sjálfstætt fólk" - 1934-1935 og tetralogy "Heimsins ljós" - 1937-1940. "Sjálfstætt fólk" er umfangsmikil, epísk saga um líf íslensks þorps, um baráttu bónda fyrir eigin landi. Líkt og "Salka Valka" sló bókin mikinn svip og var þýdd á mörg tungumál. Á Íslandi sjálfu naut hún gífurlegra vinsælda, en það var í Ameríku sem henni var tekið af alvöru eldmóði og -rithöfundinum til skelfingar - öðlaðist hún djúpa virðingu þýskra fasista.

Halldór Laxness

HEIMS LJÓSS

- Fjörfræðin „Ljós heimsins“, ævisaga sjálfmenntaðs þjóðskálds, er full af hugleiðingum um hlutverk og hlutverk rithöfundarins. „Á Íslandi getur rithöfundur ekki lifað án þess að hugsa stöðugt um gamlar, gulnar bækur,“ skrifaði Laxness á þriðja áratug síðustu aldar.

HALLDÓR KILJAN LAXNESS

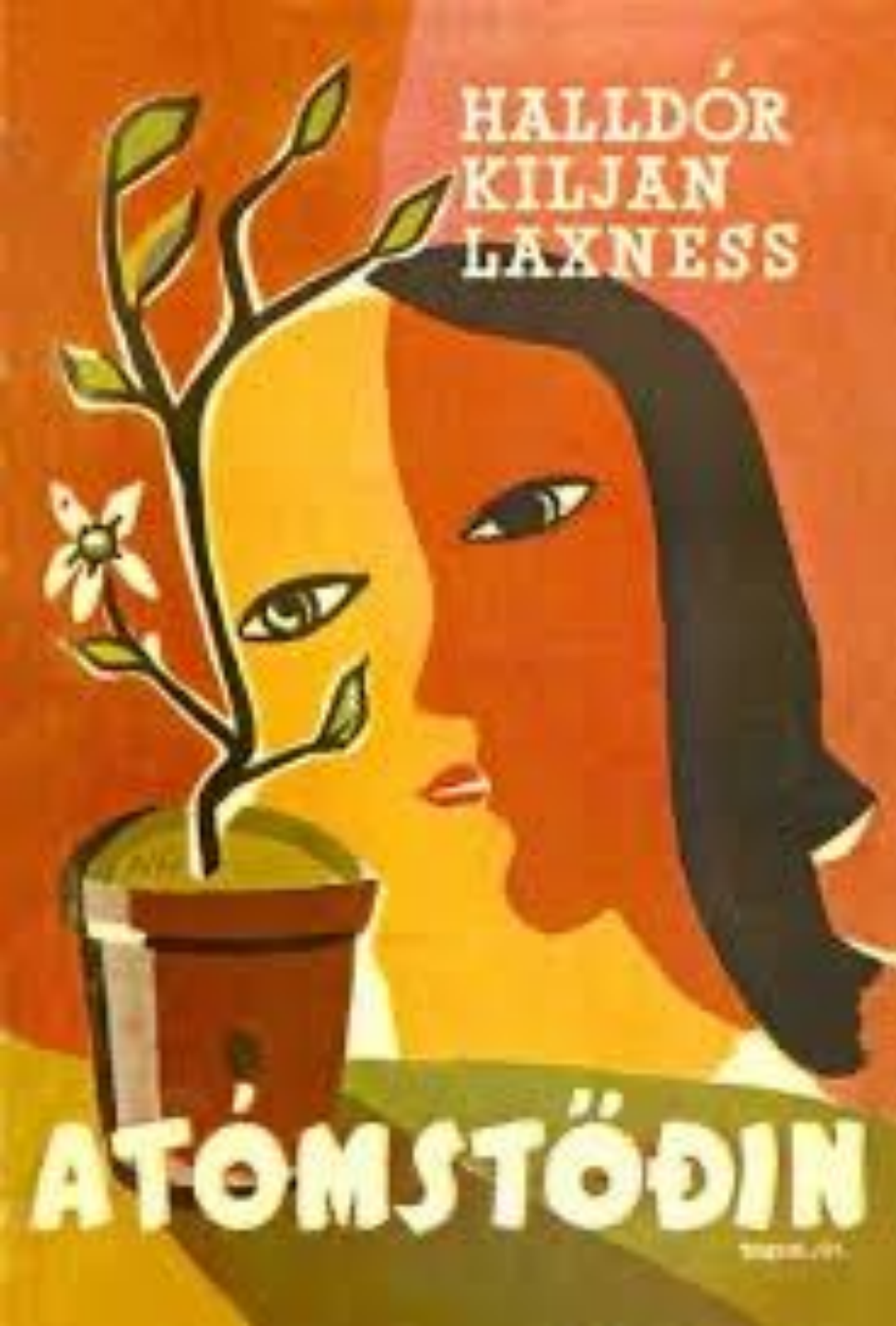

ISLANDS KLUKKAN

hjelgafell

- Á stríðsárunum, við aðstæður þar sem tilvera og æðstu gildi þjóðarinnar voru í hættu, varð til afburðaverk Halldórs Kiljans Laxness - "Íslandsklukkan". Þetta er söguleg skáldsaga, þrileikur sem gerist á bakgrunni atburða frá 17. og 18. öld. Að skipun Danakonungs er klukkan fjarlægð úr dómhúsinu á Þingvöllum, fyrrum aðsetur alþingis, skorin í sundur og flutt til Danmerkur. Þetta er upphaf skáldsögunnar, sem er líka mikilvægasta tákn þessarar bókar sem er full af táknfræði. Þingvallabjallan táknar mesta helgi Íslands. Þjófnaður þess var tjáning um þann hroka og miskunnarleysi sem Danakonungar, einkum á 17. og 18. öld, komu fram við Ísland. Aðgerð skáldsögunnar er byggð á sögu Jóns Hreggviðssonar, fátæks manns, að hluta flakkara, að hluta skáld, sakaður um að hafa myrt danskan liðsforingja sem var að fjarlægja bjölluna úr turninum á Þingvöllum. Lögreglumaðurinn, sem er ömurlegur karakter, féll í ána drukinn og druknaði og þar sem Hreggvidson var á svæðinu var honum kennt um dauðann. Síðan eyddi hann ævi sinni í að leita réttar síns hjá spilltum dómurum á staðnum og hjá konungi í Kaupmannahöfn.

- Eftir lok síðari heimsstyrjaldar fór starf Laxness í nýjan áfanga. Hann reynir enn að "snúa andlitum í átt að lífinu" í verkum sínum, eins og hann segir, og miðla einstakan blæ þess, en bæði heimsmynd og listræn aðferð rithöfundarins eru að taka miklum breytingum. Fyrsta áratuginn eftir stríðið var mikilvægast fyrir Laxness að hlúa að örlögum Íslands og þjóðmenningu og efla nýfengið sjálfstæði. Viðleitni til að koma í veg fyrir að heimaland hans, Sag Island, yrði kjarnorkustöð lýsti yfir mikilli óánægju Íslendinga með að landið væri hægt og rólega að verða "ósökkanlegt" flugmóðurskip og að flugvöllinum í Keflavík hefði verið breytt í bandaríska herstöð. Í miðri þjóðrækinni spennu skrifaði Laxness skáldsöguna Atómstöðin

- Árið 1955 hlaut hann Nóbelsverðlaunin í bókmenntum.
- Hann er talinn mest skapandi íslenski rithöfundur 20. aldar.

HEIMILDASKRÁ

- [https://en.wikipedia.org/wiki/Halldór Laxness](https://en.wikipedia.org/wiki/Halldór_Laxness)
- <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1955/summary/>
- <https://www.forlagid.is/hofundar/halldor-laxness/>
- <https://www.ruv.is/laxness/spila/halldor-laxness-les-eigin-ljod-og-ljodathydingar/31119/98oofh>
- <https://utulethule.pl/tag/halldor-kiljan-laxness/>
- <https://www.biblionetka.pl/author.aspx?id=5323>

